

Diximus 2º *clericum*, id est, omnis qui prima tonsura est iniciatus, dummodo in statu ecclesiastico perseveret et habitum clericalem ex consuetudine deferat.

Diximus 3º *vel in monachum*; qua voce intelligendus est quilibet religiosus, professus, novitus, conversus, laicus utriusque sexus; item Tertiarii S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum, et vivant in communitate: similiter eremita subjecti alicui regulæ et superiori. Ita *Busenbaum* et post eum *S. Ligoriu*s. Unde apud nos Fratres Doctrinæ Christianæ et Sorores Charitatis hoc privilegio muniuntur, saltem ii qui sequuntur regulam a summo Pontifice approbatam, et probabiliter etiam qui subjiciuntur regulæ sola episcopi approbatione munitæ, *Reiffenst.*, l. 3, tit. 39, n. 107; *S. Lig.*, l. 7, n. 271.

Diximus 4º *manus violentas injecerit*; per quod intelligitur quævis contumeliosa actio exterior mortalis circa personam clerici, vel res ei adhaerentes, sive fiat manu, sive baculo, sive gladio, catapulta, lapide, luto, aqua, pulvere, sputo, etc. Cum ille canon in favorem clericorum conditus fuerit, non stricte, sed latissime illum interpretandum esse censemus theologi, ac proinde quamlibet actionem externam graviter peccaminosam, habitatione honoris personæ ecclesiasticae debiti, ad hanc excommunicationem incurrendam sufficere. Hinc infertur ut communicatos habendos esse eos qui clericum conspuunt, aqua conspergunt, crines ejus evellunt, vestes dilacerant, pileum vel pallium per vim eripiunt; eum in carcere injuriose retinent; equum cui insidet occidunt vel graviter vulnerant, aut persequuntur et in causa sunt quod cadat, etc. Consensus clerici a censura non excusat, quia in honorem status clericalis haec fuit decreta. Contra vero ad excommunicationem non sufficeret percussio jocosa, ex casu contingens, ex ignorantia clericum esse proveniens, ad justam sui vel alterius injuste lassissimi defensionem facta; neque si sit sub omni respectu levius, si a patre, præceptore aliove superiore correctionis causa fiat.

Diximus 5º *subjaceat*; hoc verbum excommunicacionem ferendæ censuræ denotare videtur: sed generaliter doctores eam esse latæ sententiae judicant.

Notorius percussor cuius factum nulla tergiversatione celari potest, a Martino V, in Constitutione *Ad vitanda scandala*, fuit exceptus a necessitate denuntiationis publicæ: statim ergo jure communi est vitandus; sed in Gallia notorietas facti communiter non agnoscitur, nisi aliqua intervenerit sententia judicis; secus enim factum fere semper aliqua tergiversatione celari vel saltem immixtui potest, ita ut de existentia censuræ absolute non constet. Unusquisque stet statutis propriæ dioecesis.

Diximus 6º *et nullus episcoporum*, etc.; haec quippe censura jure communi reservatur summo pontifici, iuxta verba canonis: attamen ex usu receptum est, saltem in Gallia, episcopos ab illa absolvere, 1º qua id percussio non fuit enormis seu atrox; percussio autem clerici reputatur enormis seu atrox, si mors inferatur, membrum abscidatur aut frangatur, si magna fiat sanguinis effusio aliter quam per nasum; aut si actio injuriosa, ex se levius, erga personam in dignitate constitutam, ut Papam, cardinalem, episcopum, exerceatur; vel ex illa magnum oriatur scandalum, ut si quis alapam superiori in loco publico impingat, episcopum in carcere detineat, etc. Episcopi est judicare in casibus particularibus, an percussio reputanda sit enormis et Pontifici maximo reservata, vel non; 2º quando percussio, etsi enormis, est occulta, seu aliqua tergiversatione celari potest; 3º si facta sit ab impubere, muliere, sene, paupere vel aliis qui propter legitimum impedimentum ad summum Pontificem recurrere non possunt. Sic pro his præcedentibus generaliter theologi nostri capitibus 26 et 58, tit. 39, lib. 5 *Decretal.*, innxi.

In his capitibus apponitur conditio ut, sic ob quamdam necessitatem absoluti, *impedimento cessante*, ad *Secondem Apostolicam accendant*, illius mandatum suscepturi, pueris exceptis.

2º excommunicatio Sanctæ Sedi reservata est in in-

cendiarios, quando per Ecclesiæ sententiam, id est, ab episcopo fuerint publicati, Decretal. l. 5, tit. 39, c. 19;

3^a in habentes litteras Apostolicas falsas et eas destruere nolentes, ibid. tit. 20, cap. 4;

4^a in falsificantes Litteras Apostolicas : datur etiam in complices et fautores et in falsificatis utentes, sed non videtur reservata, ibid. c. 7;

5^a in ecclesiarum effractores et simul spoliatores, si fuerint ab episcopo denuntiati, ibid. tit. 39, cap. 22;

6^a in recipientes aliquid ex pacto ob admissionem ad religionem ; in simoniacos reales circa Ordinem vel beneficium, et i 1 mediatores ac cooperatores, Extrav. comm. l. 5, t. 1, cap. 1 et 2;

7^a in co nmittentes confidentiam, secundum dicta in Tractatu de Decalogo, ubi de pœnis contra simoniacos;

8^a in communicantes eodem crimine cum excommunicatis a P ipa, Decretal. l. 5, tit. 39, cap. 29 ;

9^a in duellantes et ad duellum cooperantes , in dominos temporales qui locum in terris suis ad duellum inter Christianos concesserint, ex Concil. Trid., sess. 25, cap. 19 de Reform. ;

10^a in hæreticos, schimaticos eorumque fautores ;

11^a in violantes clausuram monialium ad malum finem, ex decreto S. Cong. Concilii, edito jussu Clementis VIII, anno 1602, et in quascumque personas utriusque sexus ingredientes monasteria monialium, vel feminas ingredientes claustra religiosorum, sub prætextu facultatum revocatarum, ex bulla Greg. XIII *Ubi gratia*, die 13 juli 1575, ut fusius explicatur agendo de clausura religiosa. Sed hæc reservatio est intra Italiam et extra Urbem. *Ferraris, vº Moniales*, art. 3, n. 47;

12^a in religiosos qui sine licentia episcopi vel parochi, S. Viaticum aut Extremam-Untionem administrant clericis aut laicis, vel matrimonium celebrant, Clement., l. 5, tit. 7, cap. 1 ;

13^a in confessarios sollicitantes, nec non in muratorios, carbonaros, aliasque ad sectas secretas pertinentes, ex variis summorum Pontificum Constitutionibus.

Notandum episcopos a præcedentibus excommunicatiibus absolvere quoties non sunt publicæ vel ad forum externum delatae, ut ex Concil. Trid., sess. 24, cap. 6 de Reform., eruit et in praxi observatur. Item quando excommunicati sunt moniales, feminæ, valetudinarii, senes, pauperes, et denique , quacumque ex causa , sumnum Pontificem aut ejus legatum adire moraliter non possunt, ut constat ex Decretal., l. 5, tit. 39, cap. 6, 13 et 33, et ex praxi.

Ut autem judicetur an illæ excommunicationes, aut reservatio eis annexa, stricte vigeant, attendendum est ad ea quæ in Tractatu de Legibus diximus, ubi de promulgatione legum et de consuetudine.

Imo, certum videtur plures alias excommunications summo Pontifici reservatas, quarum nonnullæ inveniuntur in corpore juris, in decretis conciliorum et in Constitutionibus Pontificum Romanorum , desuetudine fuisse abrogatas vel apud nos nunquam in usu.

Sic 1º in vexantes eos qui censuram in aliquos tulerunt ; 2º in dantes vel recipientes aliquid pro gratia vel justitia apud Sedem Apostolicam ; 3º in exenterantes corpora defunctorum ; 4º in falsificantes monetam regis Franciæ ; 5º in imponentes tributa ecclesiasticis ; 6º in trahentes personas ecclesiasticas ad forum laicale ; 7º in violantes immunitatem ecclesiasticam ; 8º in taxantes de hæresi opinionem pro Immaculata vel contra Immaculatam Conceptionem B. Mariæ Virginis ; 9º in eos qui sacras Scripturas in sensu contrario sensui ab Ecclesia approbat interpretantur, etc.

Excommunicationes bullæ quæ inscribitur In Cœna Domini.

Hæc bulla, incipiens *Consueverunt*, invenitur in Bulario Mainardi, t. vi, p. 140, et sic vocata est quia diu feria V Majoris Hebdomadae Romæ publicari solebat; est opus plurium pontificum Romanorum. Quidam dicunt eam primum habuisse initium sub Martino V, anno 1420; alii contendunt originem ejus tribuendam esse Clemen-

ti V, vel etiam probabiliter Bonifacio VIII, qui anno 1294 fuit electus. Julius II jussit, anno 1511, ut hæc bulla ubique vigeret; Paulus III absolutionem censorarum in ea expressarum sibi reservavit, anno 1536; S. Pius V præcepit, anno 1568, ut per universalem Ecclesiam publicaretur.

In ea anathemate percutiuntur 1º hæretici, eorum fautores et qui libros eorum legunt vel retinent, ut explicavimus in Tract. de *Decalogo*, agentes de prohibitione librorum; 2º piratæ et eorum fautores; 3º paedagia nova imponentes vel prohibita exigentes; 4º falsificantes *Litteras Apostolicas*; 5º arma et alia inimicis nominis Christiani deferentes; 6º impeditentes eos qui victualia seu alia necessaria Romam deferunt, vel eis faventes; 7º vexantes sine jurisdictione eos qui in curia Romana commorantur; 8º vexantes quoquo modo patriarchas, archiepiscopos, episcopos eorumque mandatores; 9º lædentes eos qui ad Romanam curiam recurrent, vel negotia in ea prosequuntur; 10º impedientes executionem *Litterarum Apostolicarum*; 11º laici judices qui ecclesiasticas personas, capitula, conventus, collegia, etc., ad se trahunt vel trahi faciunt; 12º statuentes aliquid contra libertatem ecclesiasticam; 13º usurpantes bona et jurisdictionem ecclesiarum; 14º omnes, etiam imperiali, regali, ducali, vel alia quacumque præfulgentes dignitate, qui, per se vel per alios, causas spirituales aut spiritualibus annexas a judicibus ecclesiasticis terminari impediunt, vel in eas se immittunt; 15º offendentes peregrinos Romam adeuntes, ibi commorantes, vel inde revertentes; 16º bona *Sedis Apostolicæ* occupantes.

Greg. XIII addidit, anno 1583, ut videre est in Bullario, t. ix, p. 27: 1º appellantes a Papa ad futurum concilium; 2º naufragorum bona rapientes aut ab aliis rapta accipientes; 3º imponentes decimas et alia onera personis ecclesiasticis vel ecclesiis absque Romani pontificis licentia; 4º judices sacerdotes se interponentes in causis criminalibus contra personas ecclesiasticas, et omnes eorum cooperatores.

Hæc celeberrima bulla in Hispania, in Germania, in

Gallia publicata non fuit, et nunc, a Clemente XIV, nec Romæ publicatur. Vid. t. iv, Tract. de *Legib.*, part. 2, cap. 2, art. 5.

ARTICULUS TERTIUS.

DE MONITORIIS.

Monitorium est simul monitum et mandatum judicis ecclesiastici quo jubetur auctores alicujus criminis vel injustitiæ erga proximum commissæ intra tempus determinatum sub pena excommunicationis revelari.

Nomine judicis ecclesiastici intelliguntur episcopi, vicarii generales et officiales: Concil. Trid., sess. 25, cap. 3 de Reform., dicit quidem monitoria a nemine præterquam ab episcopis decerni posse, sed eorum vicarios generales et officiales eamdem cum illis jurisdictionem exercentes, ex Sexto, l. 1, tit. 4, cap. 2, excludere noluit.

Cum excommunicatio sit pena gravissima, infligi non potest ob levem causam, neque ob finem qui aliter obtineri potest. Hinc monitorium decernere non licet, 1º si injustitia erga proximum commissa non sit gravis; 2º si crimen, cuius auctores sunt ignoti et revelandi sunt, bono societatis graviter non noceat; 3º si rei alia via degi possint.

In causis spiritualibus monitoria publicari possent absque licentia magistratus civilis, ut patet ex ipsius rei natura. Si vero casu ad tribunalia sacerdotalia vocanda foret, res cum judice civili, ad præcavenda gravia pericula, componenda esset.

Olim ipsi judices sacerdotalis quandoque a judicibus ecclesiasticis petebant monitoria, ut, ope revelationum, ad accuratam auctorum criminis vel injustitiæ notitiam pervenirent: nunc hujusmodi praxis a moribus nostris est prorsus aliena, et ideo episcopi ab illa etiam in causis spiritualibus abstinent.

Non est dubium quin, publicatis monitorialibus litteris, stricta existat obligatio pro cunctis episcopi subditis statim deveniendi ad revelationem postulatam vel

ad satisfactionem præscriptam; episcopi enim habent jus imperandi sub gravi, in materia gravi: porro supponitur materiam esse gravem, et excommunicationis denuntatio est signum gravissimi mandati: ergo.

A revelatione tamen excusantur in jure 1º qui revelationem facere non possent sine periculo vitæ, infamiae, alteriusve gravis damni sibi aut suis propinquis imminentis; 2º consanguinei et affines usque ad quartum gradum, nisi de hæresi, proditione regni, ac de aliis ad bonum commune patriæ aut religionis spectantibus age-retur; quo in casu nemo eximitur, præter sceleris autores et complices; 3º famuli respectu dominorum suorum, nisi ageretur de criminibus intra familiam patratis quæ a solis domesticis probari possent; 4º qui rem sub secreto naturali sciunt, ut advocati, notarii, medici, obstetrices; 5º ecclesiastici viri, si de causis capitalibus agatur, nisi bonum generale id postulet, quia Ecclesia abhorret a sanguine; 6º qui rem imperfecte norunt, vel eam didicerunt ab alio qui eam revelavit, quia eorum testimonium nihil adderet.

Qui vero nulla causa exempti, intra tempus determinatum revelationem non facerent, mortaliter peccarent, et excommunicatione majori ligarentur in ipso termini elapsu.

Quando intra tempus assignatum nulla fit revelatio, nova obtineri potest sententia quæ dicitur aggravatio, et deinde tertia quæ appellatur reaggravatio. Tres illæ sententiæ una et eadem sunt censura, cum diversis circumstantiis terrorem excitantibus iterata, juxta quosdam; secundum alios, tres exprimunt gradus excommunicationis; prima bonorum spiritualium communium interiorem privationem significat; secunda, privationem communio-nis in civilibus cum ceteris Christianis, et tertia prohibet ne fideles cum excommunicato in rebus etiam profanis communicent.

Prima sententia simpliciter legitur intra Missarum solemnia; quando aggravatio pronuntiatur, interea campanæ pulsantur, cerei accensi extinguntur, et in terram

projecti conculcari solent, fere tris passim in ecclesia expositis, aliquique terribilibus cæremoniis simul adhibitis, ut videre est in Decreto, part. 2, causa 11, q. 3, can. 106. Deinde per reaggravationem judex ecclesiasticus sub pœna ejusdem anathematis prohibet fidelibus ne quamcumque habeant societatem cum homine tali anathemate percuesso. Hinc vulgaris opinio homines, ab humana societate sic repulsi et Satanæ traditos, in horrendas bestias verti, vocari populariter *loups-garous*, per noctem circumvagari, cum occurrentibus pugnare, etc.

Opinio tamen monstrorum dictorum *loups-garous* antiquior est excommunicationibus per monitoria latis, ut videre est in Actibus Sanct. Boll. t. II, p. 503, nota A. Apud Græcos et Latinos jam pridem invaluerat tempore Plinii majoris qui eos hac de re suggillat, l. 8, cap. 22.

Notandum triplicem olim fuisse excommunicationis speciem, scilicet simplicem, quæ solis verbis proferebatur; *anathema*, quod cum solemnitate et pluribus adhibitis cæremoniis, ad ostendendam sceleris admissi enormitatem, pronuntiabatur, et *maranatha*, quo excommunicatus ab Ecclesia derelictus, ad solius Dei judicium remittebatur. *Bened. XIV*, de Synodo diœces., l. 10, cap. 4, n. 7.

CAPUT SEXTUM.

DE SUSPENSIONE.

Suspensio est censura privans clericum, ex parte vel ex toto, usu potestatis quam habet ratione ordinis, officii vel beneficii. Igitur alia est totalis, quæ suspendit ab ordine simul et ab officio, ac beneficio, et alia partialis, quæ ab ordine tantum, vel ab officio, vel a beneficio suspendit. Hinc suspensio ab aliis censuris in eo differt, quod in solos clericos fieri possit, quia ii soli potestatis ecclesiasticae sunt capaces. Impropiis ergo vocibus utuntur qui de clero aliqua suspensione innodato loquentes, dicunt eum esse interdictum.